

הוא דומה קצת לאבימלך שנלחם על שלטונו, אבל בעיקר הדבר הוא היה צודק. זה היה לאחר שמינוהו לראש ואז היו חייבים כל ישראל לשמוע לו ולכבדו. לפני שממנים אדם לעמוד בראש יש לחפש אחר המתאים ביותר ולא למנות אדם שאיננו מתאים כל כך. אבל כאשר ממנים אותו "יפתח בדורו כשמואל בדורו" (ראש השנה כה ב). לאחר שהתלמידים ילמדו את שני הפרקים יסכם המחנך: עתה רואים אנו מה ההבדל בין הזמן שה' מושיע את ישראל מתוך רצון, מפני שהם טובים ועושים את רצונו, לבין הזמן שעליו נאמר: "ותקצר נפשו בעמל ישראל" (י טז). גם אז הוא מושיע אותם, אבל ישועתם מעורבת בהרבה דברים מצערים. הרחבת דברים בעינינו אלו ימצא המחנך בדעת סופרים. בפרשיות קשות מסוג זה על המחנך להיות מוכן לשאלות בלתי צפויות רבות מצד התלמידים ועליו להתכונן לכך (המעייין באריכות שיש בענין זה במפרשים, בפרט באברבנאל, ידע להעריך את האמור כאן).

פרק יג פרשת שמשון

נושא ראשון: גבור המטיל פחד על הפלשתים

המחנך: לפני שנלמד על שמשון עלינו להזכיר פעם נוספת מה שלמדנו, כי יש הבדל גדול בצורת ישועת ה' לישראל לפני ימי השלוח הארוכים שנמשכו עד לאחר מות יאיר, ולעזרה שנתן להם לאחר שחטאו, כתוצאה משלוח זו. גם עתה מושיע ה' את ישראל, אבל בצורה מחוסרת הוד ועליונות. בכל ישועותיהם יש גם צער ועלבון. כך הוא גם עם ישועתם על ידי שמשון. אין זו ישועה ממשית. על ידו נופל קצת פחד על הפלשתים שלא יכאיבו יותר מדאי לישראל. שלא ירגיזום ולא יביאום לעשות מלחמה, בעזרת הגיבור שנמצא בתוכם. המושיע נאלץ להסתיר את עצמו ואת עזרת ה' הניתנת לו. לשם כך הוא משתמש אף באמצעים שגרמו כי כבודו יתחלל בעיני בלתי מבינים גם בימיו, וכל שכן בימים הבאים, וביותר אצל אנשים בעלי מחשבה בלתי מטהרת, המבקשים לעצמם בסיס במעשים שבעבר. עלינו להשתדל שלא לעשות עוול לשמשון ולא להאשים אותו במה שאין הוא אשם, נשתדל לדון אותו במשפט צדק. ראשית נקרא יפה את הפרק המיוחד במינו בתנ"ך, פרק יג. בהמשך הקריאה נשתדל לענות לעצמנו, למה היתה דרושה הכנה רבה כל כך לקראת הולדת שמשון. הבשורה עליו נמסרת רק להורים וחוזרת פעמיים, כי הדבר ראוי להיות נסתר, כי אם יהיה גלוי, לא יועיל לאופי המלחמה שהוא צריך לנהל יחידי עם הפלשתים, מבלי שהפלשתים יתנקמו בכלל כולו בגללו.

הבשורה חוזרת פעמיים, כדי שלהורים לא יהיה כל ספק שהאיש נועד לגדולות מה' וגם אם הוא עושה דברים מוזרים יש טעם עליון בכך. אמו של שמשון מצווה על זהירות משונה במזונותיה, משום שהבן צריך להיות קדוש באופן יוצא מן הכלל. איש שיש בו קצת פגם ייכשל בהחלט אם יפעל באותם האמצעים שפעל שמשון. אף אם תחילת כוונתו תהיה טובה - הוא עלול להימשך אחר התאוות הטבעיות לאדם ולהישאר קשור לאשה הזרה שלקח.

יש לשים לב כי אף שמעשה שמשון נראה כחד פעמי, אין הדבר כן. נסיונות מעין אלו אירעו לאנשים רבים ששימשו כמרגלים ונמצאו זמן ממושך בין גויים. אולי לא היו בין המרגלים הרבים שבהם השתמשה מדינת ישראל, ועדיין משתמשת, אנשים דתיים. על כן, אין לנו מה ללמוד ממה שעבר עליהם בשטחים אלו. אבל הלא יתכן כי גם איש דתי יצא, או יצטווה לצאת לפעולת ריגול. אז קרוב הדבר שיבין מה שאירע לשמשון ויבין מה העוול שעושים לנזיר אלקים זה, כאשר כותבים עליו דברי בלע, כעין אלה שאפשר למצוא אף בפירסומים של אנשים שאינם מתכחשים לתורה. בכל זאת, אינם יודעים להבדיל בין צדיק לרשע ומחליפים מעשי צדיק במעשי רשע ועושים עוול לגבורם של ישראל בהערכה בלתי צודקת של מעשיו.

נושא שני: שמשון אובד עצות

המחנך: בספר לא כתוב כמה שנים עברו על שמשון עד מה שכתוב עליו בתחילת פרק יד. על כל ימי נעוריו כתב הנביא רק פסוק אחד. היכן זה כתוב?

תלמיד: בסוף פרק יג "ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן" וגו'.

המחנך: זה מעט מאד, אבל המלים המעטות מלמדות הרבה. עלינו להסביר מה זה "ותחל רוח ה' לפעמו".

תלמיד: מה זה רוח ה'?

המחנך: כן, עלינו להסביר שני דברים. מה זה "רוח ה'" ומה זה "לפעמו". לפני שאסביר לכם מה זה "רוח ה'" אבקשכם לדפדף בספר ולמצוא את כל המקומות בספר שופטים שנזכר שם "רוח ה'". התחילו מפרק ג ואני ארשום על הלוח.

פרק ג פסוק י כתוב על עתניאל: "ותהי עליו רוח ה'";

פרק ו פסוק לד כתוב: "ורוח ה' לבשה את גדעון".

פרק יא פסוק כט כתוב: "ותהי על יפתח רוח ה'".

כאן בשמשון כתוב: "ותחל רוח ה' לפעמו".

המחנך: מי מכם זוכר היכן כתוב בתורה על "רוח ה'?"

הערה: אם לא יהיו תלמידים שיענו לשאלה, יודיע המחנך שזה נמצא בספר שמות. אם עדיין לא ידעו יודיע שזה בפרשת כי תשא. אם עדיין לא ידעו ימסור כי זה נזכר על אחד מבוני המשכן. יש להניח כי אז בודאי ימצא תלמיד שיזכור כי על בצלאל בן אורי הבונה של המשכן נאמר כי ניתנה לו "רוח אלקים".

המחנך: רוח ה' פירושו, שה' נותן לאדם כח עליון המדריך אותו לפעול בצורה נכונה בתפקיד המוטל עליו. אדם רגיל הוא יצור שטועה. אדם בעל רוח אלקים יכול לפעול בדייקנות. יש דרגות רבות בענין זה: יש אדם שיש לו רוח אלקים בכל ענייני חייו, ויש שה' נותן לו את הרוח רק בשעת מקרה אחד, כגון מלחמה וכדומה.

בשמשון נאמר שרוח ה' החלה "לפעמו". הפירוש הוא, שהרוח באה עליו רק מפעם לפעם (ראה רש"י) ולא תמיד. יתכן שתמיד היתה רק חלקית.

אין הנביא כותב באיזה ענינים ראו בו את "רוח האלקים". הוא בודאי ידע כי עליו להושיע את ישראל, כמו שנאמר לאמו.

אילו פעל שמשון כמו השופטים שלפניו, הוא היה צריך לאסוף חיילים ולהלחם בפלישתים. אבל הוא לא עשה כן כל ימיו. בלי ספק הוא חשב לעשות כן, אבל חכמי ישראל, שהחשבון מוכיח כי ביניהם כבר היה עלי הכהן, בודאי לא הסכימו שיעשה כן, כי הם ידעו שאין ה' חפץ להושיע עתה את ישראל ישועה שלמה ואם יצאו למלחמה בודאי יפסידו ולא כדאי לאבד נפשות חינם. שמשון היה אובד עצות כיצד לעזור לעמו.

אז הוא מחליט, ברוח ה' שמתחדשת בקרבנו, שהוא יושיע את ישראל על ידי הסוואה, שידעו הפלישתים כי יש לישראל איש גבור גדול מאד, שהם יכולים להמליכו עליהם. על כן, חייבים הם שלא להציק לישראל, שלא לעורר את כעסם.

מאידך, לא יוכלו הפלישתים לנקום בישראל על מעשי שמשון, שהוא איש פרטי בלבד ואף אינו נוהג כמנהג ישראל בזה שנשא פלישתית.

זו פרשה מאד מאד מעניינת ויש מאד מאד להיזהר שלא לטעות בהבנתה.

נושא שלישי: חשד באדם כשר (הסוד הצבאי של שמשון)

המחנך: יש לנו כלל גדול בלימוד התנ"ך: "מעשי אבות סימן לבנים". עלינו ללמוד מכל מה שעשו הראשונים כיצד עלינו להתנהג. הם לנו לדוגמה כי דרך ישראל בכל הדורות אחת היא. ויש לשאול: האם גם שמשון הוא לדוגמה? לפעמים ענית כי אין שמשון לדוגמה. אף כי כל מה שהוא עשה - היה בטהרה ולטובת ישראל. אולם, שוב הרהרתי כי במצבו של מרגל הפועל לטובת ישראל, שתפקידו מחייב אותו לחיות בין גויים וליצור רושם שהוא גוי גמור. הלא

גם הוא זקוק לדוגמה ואין כשמשון להיות לו לדוגמה לעשות את הכל בזהירות רבה ולשם ישועת ישראל. וכן חובה על האנשים שיודעים על מעשיו לדעת להעריך אותו. נסתכל יפה במה שכתוב בספר. במה נכשלו הורי שמשון.

תלמיד: הם לא נכשלו, הוא נכשל, הם אמרו שהוא עושה דבר לא נכון.

המחנך: קראו יפה את הפסוקים א-ד. מה אומר שמואל הנביא, כותב הספר, על הורי שמשון.

תלמיד אחד: שהם לא ידעו כי מה' היא.

תלמיד שני: איך אפשר שיהיה דבר כזה מה' אני יודע שבמשפחת מכרים שלנו קרה שבחור אחד ביקש להתחתן עם בחורה לא יהודיה והוריו אף שהם לא דתיים - היו אומללים ממש.

המחנך: בודאי, כך צריך להיות בזמן שאדם עושה רק לטובת עצמו. אז בודאי כולם יאמרו לו כדברי הורי שמשון (יד, ג): "האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה, כי אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים?"

אבל שמשון לא עשה זאת לטובת עצמו.

תלמיד: איך יכלו הוריו לדעת זאת?

המחנך: הם ידעו כי שמשון הוא איש קדוש. הם היו צריכים לשאול אותו בעדינות ובזהירות מה כוונתו בזה. אמנם, אפשר שאין הנביא מגנה אותם, אלא רק מספר את העובדה שלא ידעו וחשדו באדם כשר שהוא עושה דבר לא נכון. זה חטא גדול לחשוד בכשרים.

תלמיד: ולמה שמשון לא מסביר להוריו שהוא עושה לטובת ישראל. למה הוא אומר סתם: "כי היא ישרה בעיני".

המחנך: הלא כבר למדנו שהוא חפץ להילחם בפלישתים בהסוואה, שלא יבואו להתנקם בהוריו, במשפחתו, בישראל. אם כן, איך יגלה זאת?

תלמיד: אני מבין שהוא לא יכול היה להסביר לכל איש ואיש שחשדו בו, אבל לאביו ולאמו הוא היה יכול להסביר.

המחנך: כן, אילו אהב שמשון את עצמו, הוא היה אולי יכול לגלות לאביו ולאמו ולבקש מהם שישמרו את הדבר בסוד גמור. אך הוא אהב ראשית כל את ישראל ומשפחתו ופחד מאד שמא יתנקמו הפלישתים במי שהוא מהם. על כן החליט שיהיה הדבר סוד גמור, ורק אלקים לבדו שנתן בלבו את המחשבה הזו ידע זאת. (כאמור, כך הכרחי גם למרגלים בימינו). הוא חשש שאמו לא תוכל לעמוד בניסיון, כאשר חברותיה ישאלו אותה, מה קרה לבנה הצדיק, שמא היא תחפוץ להציל את כבוד משפחתה ואף אם לא תגלה את כל הסוד - היא תענה בצורה כזו שאנשים יתחילו להבין את כוונת שמשון והדבר יגיע לפלישתים. גם בימינו

נזהרים אנשים שבידם סודות צבאיים שלא לספר דבר גם לקרובים ביותר. אלה שלא נזהרים - גורמים כשלונות.

סודו של שמשון היה סוד צבאי והוא שמר עליו בכל כוחו וסבל ברצון את הצער שסובל כל איש כשר כאשר חושדים בו שעשה דברים רעים.

לסוף נכנעו הוריו והלכו אתו לארץ פלישתים.

תלמיד: הם הסכימו להשתתף בנישואים של גויים?

המחנך: אין הנביא מאריך בזה, כי אין הוא כותב את ההיסטוריה של שמשון. אולם, ממה שנמסר לנו בתורה שבעל פה יודעים אנו כי שמשון גייר את האשה, אף כי לא עשה זאת בבית דין, אלא לפני סתם שלשה אנשים מישראל, כדי שזה לא יקלקל את תכניתו וכדי שהפלישתים יראו בו איש שסר מדרך ישראל ולא יאשימו את ישראל בגללו. זה היה תכסיס צבאי של שמשון, שכנראה גם הובן לפחות על ידי אביו. על כן רק הוא בא למשתה הנישואים ולא אמו, כמו שרואים במפורש מן הכתוב שתחילה משתתפים בדיון אביו ואמו (פסוקים ג, ד, ה, ו, ט) ולבסוף נזכר רק אביו (פסוק י).

הערה למחנך: לאור זה שאנשים רבים מעיזים פנים לדבר סרה בשמשון העתקתי להלן את דברי הרמב"ם, שכידוע לא נשא פנים בהלכה ושקל כל דבר במאזני ההגיון ובייר כל דבר על דיוקו וזה לשונו: "אל יעלה על דעתך שמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד ה' - נשאו נשים נכריות בגיותן, אלא סוד הדבר כך הוא, שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או הגיורת להתגייר בודקין אחריו שמא וכו' עיניו נתן באשה יהודית ואם אשה היא בודקין שמא עיניה נתנה בבחור מבחורי ישראל וכו' לפיכך לא קיבלו גרים כל ימי דוד ושלמה וכו' ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגיירים וכו' בפני הדיוטות והיו בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן וכו' עד שתיראה אחריתם. ולפי שגייר שלמה נשים ונשאן וכן שמשון גייר ונשא וכו' ולא על פי ב"ד גירום וכו' בפני ג' הדיוטות וכו' ולפיכך קיימו שמשון ושלמה נשותיהן" (רמב"ם אסו"ב פי"ג הי"ג ואילך).

לא בכל כיתה אפשר להסביר את דברי הרמב"ם. אבל נראה כי כדאי לעשות זאת בכל מקום, כדי שישאר הרושם באזני התלמידים.

תלמיד: אם שמשון גייר אותה, הלוא היא היתה בת ישראל אמיתית, והיאך הוא השאיר אותה בידי הפלישתים. למה היה עליה לסבול?

המחנך: המלחמה גורמת סבל רב בצורות שונות. מזה אין להימלט. הזכרתי את הדוגמה של מרגל יהודי שהכרחי כי יסתיר את זהותו. יהודי שומר מצוות, אם יוטל עליו תפקיד כזה בודאי יעמוד לפני בעיות רבות וקשות ואנשים שונים יסבלו מזה. כאשר תתקיים הנבואה שלא ישא גוי אל גוי חרב - ניפטר מזה, אבל לא לפני כן.

נושא רביעי: החידה של שמשון (תכסיס שני)

הערה למחנך: כפי שהודגש כבר לעיל בכמה מקומות הכרחי לקצר בעניינים רבים וללמד אותם לפי ביאור המלים וסיכום הענן בקיצור. כך יש לעשות בכל העניינים הרבים שבפרק יד. למחנך שיתפנה לכך אני מייעץ לעבור בעיון על כל המבואר בעניין זה בדעת סופרים, דבר הנחוץ בלאו הכי לשם השימוש במדריך זה. אם יראה כי התוכנית מאפשרת זאת יבאר עניינים נוספים. אם לא - די להתעכב על החידה של שמשון, שהיא מפתח להבנת כל הענין.

המחנך: לאחר שקראנו יפה את פרק יד, וביארנו את כל האמור בו ענו לי: האם אפשר היה לפתור את החידה של שמשון? האם אתם יודעים מה זאת חידה?

תלמיד: בכל העיתונים יש חידות גם לילדים.

המחנך: אבל מה פירוש המילה חידה?

המחנך ינהל את השיחה בכיתה באופן שהתלמידים יגיעו למסקנה שהחידה היא דבר שחציו ידוע וחציו האחר בלתי ידוע, כחידות שבעיתונים שכותבים כמה אותיות ומבקשים להשלים את היתר לפי הניחוש. אולם, כל חידה צריכה להיות קצת מובנת. אם לאו - שום אדם לא יוכל לפתור אותה. את החידה של שמשון לא יכול היה שום אדם לפתור, אלא מי שידע מה שאירע לו עם האריה וזאת לא ידעו אפילו אביו ואמו. אם כן, אין טעם לקרוא לשאלתו חידה. יש להביא את התלמידים שישאלו: אם כן, למה קרא שמשון לדברים אלו בשם חידה?

המחנך: הוא קרא לשאלתו בשם חידה רק כדי להרגיז את הפלישתים. ברוח ה' שבקרב ידע כי הפלישתים יכעסו מאד ויבקשו מאשתו שתציק לשמשון שיאמר לה את הפיתרון. הוא היה מוכן לכך, כדי שיוכל להתנקם בהם. הוא מעולם לא הלך לארץ פלישתים בגלל האשה, הוא הלך למצוא דרך להטיל פחד על הפלישתים. הוא נשאר שם ימים אחדים רק מפני שהמתין שהפלישתים יתחילו להתעצבן ויבואו לאשתו לבקש את הסוד. הוא הכין את החידה לפני הנישואין, כדי להקדים את הסוף לפני ההתחלה. לי זה נראה כל כך ברור ובטוח, עד שכל דעה אחרת פשוט מרגיזה אותי, מפני שהיא פוגעת מתוך רוע לב באישיות גדולה ועליונה.

תלמיד: למה שמשון לא סיפר לה ביום הראשון כדי לברוח משם מיד.

המחנך: תכניות מעין אלו אינן מתבצעות בחפזה. היה הכרח להגדיל את המתח של הפלישתים כדי שילחצו על האשה. היה גם הכרח להעמיק את ההרגשה של הפלישתים שמשון אכן אינו נוהג כבן ישראל, כדי שלא יאשימו את ישראל במעשיו. הדוגמה של מרגל יהודי בארץ אויב זרה יפה מאד לעניין זה. זה בודאי תפקיד לא נעים ליהודי שומר תורה אבל הוא מוכרח, כל עוד יש מלחמות בעולם.

בקיצור: חידה זו הועילה שיוכל להכות את הפלישתים הרמאים מבלי שהם יעלו בדעתם להתנקם בישראל בגללו.

תלמיד: אבל הוא היכה אנשים אחרים ולא את אלו שרימוהו.

המחנך: נכון, הוא חפץ שכל ארץ פלישתים תדע על כוחו, לכן הוא הלך לאשקלון. גם נכון הוא שהפלישתים יכלו לבוא בטענה למה הוא מכה פלישתים בלתי אשמים. אבל ככה הוא בכל מלחמה שנהרגים בה אנשים רבים שאין בהם כל אשמה פרטית כלפי הלוחם. המלחמה היא עם בעם וכך גם עם שמשון שהטיל פחד גדול על הפלישתים והם ידעו כי סכנה היא להרגיז את הגבור הזה, שמא יעשה אתם מלחמה בעזרת רבים מבני עמו הכועסים על כל הפלישתים.

אבל עוד נראה שסוף סוף החליטו הפלישתים להעניש את שמשון ואף דרשו שבני יהודה ימסרוהו לידם.

נושא חמישי: שנים שמסרו את שמשון לפלישתים

הערה למחנך: להלן יש הצעה כיצד בנושא אחד לכלול את רוב הענינים שבפרק טו ופרק טז. לשם כך יש ראשית כל ללמוד את שני הפרקים בביאור המלים והתוכן. על המחנך לעיין יפה תחילה בכתוב כאן ורצוי לעיין גם בדעת סופרים, כדי שבעת ביאור התוכן כבר ישלב בקצרה רמזים על המבואר כאן.

המחנך: כמה פעמים היה שמשון בסכנה?

תלמיד: פעמיים, פעם כאשר הסתתר בסעיף סלע עיטם ופעם כאשר הסתתר בנחל שורק.

המחנך: נכון מאד, ומי מסר אותו לידי הפלישתים?

תלמיד: בפעם הראשונה מסרו אותו אנשי יהודה ובפעם השניה דלילה הפלישתית.

המחנך: אל תאמר דלילה הפלישתית, כי גם היא התגיירה בסתר, אבל זה לא משנה לנו עתה. אותי מעניין עתה לשמוע את דעתכם על 3000 האנשים מבני יהודה ודלילה.

תלמידים תמהים: איזה קשר יש ביניהם.

המחנך: הקשר הוא גדול מאד. שניהם מסרו את שמשון לפלישתים. ואני רוצה לדעת מי אשם יותר בזה שמסר את שמשון לפלישתים: שלשת האלפים מיהודה או האשה היחידה הזו?

תלמיד אחד: שניהם אשמים.

תלמיד שני: אבל היא היתה אשתו. על כן היא יותר אשמה.

המחנך: אם כן ענו לי, אילו הייתם אתם במקום אנשי יהודה ובמקום דלילה, תארו לעצמכם שזה קורה במדינת ישראל והמשטרה באה לבקש מסתנן ערבי מידי אשה יהודית, האם היתה האשה חייבת למסור אותו?

תלמידים רבים: בודאי. זו חובה כלפי המדינה והעם.

תלמידים בודדים: אבל אשה לא צריכה למסור.

המחנך: הצדק עם אלו האומרים שחייבים למסור, אין הבדל בין אשה לאנשים אחרים. אילו יכלו אנשי יהודה לעמוד נגד הפלישתים - גם להם היה אסור למסור את שמשון. אבל הם מסרו אותו, מפני שאילו לא מסרוהו היו הפלישתים הורגים רבים מישראל וגורמים נזקים רבים אחרים - כך גם עשתה דלילה. היא אשמה הרבה פחות משלשת אלפי אנשי יהודה שהיו חזקים ממנה ונכנעו לפלישתים. ההבדל הוא רק בזה, שבמקרה הראשון סייע ה' לשמשון להיחלץ מידי הפלישתים והפעם הזאת מסרו בידם, כי הגיע קיצו. ועל זה בשיעור הבא.

כאן צריך להיות מפה p5

נושא שישי: עונשו של שמשון

המחנך: כבר ביארנו שהמאורעות שאירעו לשמשון לא היו במצב משובח, כי לא זכו ישראל לטוב מזה. (אם תלמדו פעם בעיון את ברכת יעקב בפרשת ויחי, תראו שדבר זה נאמר בברכת יעקב לשבט דן). ה' חפץ להושיע קצת את ישראל והם לא זכו שיושיעם בצורה נהדרת, כמו בימי השופטים הקודמים והושיעם בדרך שיש בה גם השפלה. (אם אתם זוכרים מה שלמדתם במגילת אסתר, תמצאו משהו דומה בין ישועת ה' על ידי אסתר, שנישאה למלך מאומות העולם לשמשון העוזר לישראל על ידי זה שהוא נושא בנות מאומות העולם).

ה' גזר שמשון יגמור את חייו בצורה שיהיה בה ללמד על הסכנה שבדרך זו. יש לנו אברים רבים ובכל אחד מהם יש יצר הדוחף אותנו לעשות מעשים שה' אסר לעשות אותם. היצר שבעיניים שלנו הוא מן החזקים ביותר. על ידי העיניים האדם בוחר באשתו. על ידי עיניו בחר שמשון באשה התימנית ובדלילה. עיניו היו טהורות ככל האפשר בתנאים כאלו, ובכל זאת, לא היו טהורות בהחלט כראוי לאדם קדוש.

תלמיד: אבל למדנו שהוא עשה הכל לטובת ישראל.

המחנך: בודאי, אילו לא עשה את טובת ישראל, לא יכול היה לעשות את מה שעשה. אבל חכמינו אמרו על זאת: "היחיתה איש אש בחיקו וגו' לא תכוינה" (משלי ו כז-כח) אם תחזיק אש בידך, גם אם יש לך עור חזק מאד ותכסה את ידך, בכל זאת, תישרוף האש את ידך. אילו איש אחר היה עושה את מה שעשה שמשון, הוא היה נשאר קשור לאשה הזרה לזמן רב ואולי לתמיד. שמשון נזהר מאד. בפעם הראשונה הכין חידה שעל ידה יוכל לצאת מארץ פלישתים מהר מאד. גם בפעם השנייה חפץ לעשות כן, אבל לא היתה לו כל אפשרות. הוא נאלץ להישאר במערה שהסתתר בה זמן רב יחד עם דלילה.

תלמיד: אם כן, שמשון איננו אשם.

המחנך: נכון, הלא לא היה אשם אבל הוא גם לא יכול היה להיות קדוש בתנאים אלו. ועל זה נענש. אנשים רבים אחרים בישראל ובאומות חטאו לאין ערוך יותר משמשון ולא נענשו בצורה כזו כמו שמשון. שמשון צריך היה להיפרד מן העולם טהור בהחלט, כדי שתהיה נשמתו ראויה להיות בין הקדושים ביותר, לכן הוטלו עליו יסורים קשים, כדי לטהרו בהחלט. זו הקדמה לפרק טז. נלמד יפה את הפרק הזה בביאור המלים והתוכן ואז נשוב להתווכח ולשוחח על ענין גדול וחשוב זה.

נושא שביעי: שמשון נכנע בראותו כי הגיע קיצו

המחנך: בבקשה עיינו בספר וראו כמה פעמים ניסתה דלילה להכניע את שמשון? נרשום על הלוח את הפסוקים שהתלמידים ימצאו אותם.

תלמידים מראים על הפסוקים:

ו. דלילה אומרת: "הגידה נא לי במה כחך גדול"

י. דלילה אומרת: "הנה התלת בי"

יג. דלילה אומרת: "עד הנה התלת בי"

טו. דלילה אומרת: "איך תאמר אהבתיך ולבך אין אתי".

המחנך: ארבע פעמים היא מציקה לו. למה הוא עונה לה? הלוא הוא היה גיבור גדול, האם לא יכול היה להגיד בתקיפות שיש לו סוד ואין הוא יכול לגלותו?

תלמיד: הוא נכנע לאשה. הרבה אנשים חלשים ביחס לאשה.

המחנך: אבל לא אנשים צדיקים וגיבורים כמו שמשון. שמשון ענה לה מפני שהיה בידה, היא הביאה לו אוכל ומים והיא יכלה למסור אותו בידי הפלישתים. הוא לא היה יכול לריב אתה.

תלמיד: היא נראית כאשה רעה מאד.

המחנך: עליכם לזכור את מה שלמדנו, שהיא לא היתה יכולה להיות חזקה יותר מאשר 3000 אנשי יהודה שהסכימו למסור את שמשון לפלישתים. גם היא היתה חייבת לעשות את רצון הפלישתים שביקשו לגלות את כוחו, כדי לעשותו בלתי מסוכן. כפי שרואים, הפלישתים לא התכוונו להרוג אותו, אלא לנקר את עיניו, לא חשוב לנו כלל לדון על אופיה של דלילה. גם אם היא היתה טובה, היא היתה אנוסה למלא את רצון בני עמה.

שמשון הבין זאת וניסה לדחות את הסוף שמא בינתיים יקרה לו נס. אבל הנס לא קרה מפני שה' חפץ ששמשון יסיים את חייו ופעולתו. שמשון הרגיש בזה ועל כן נכנע לבסוף, כמו שנאמר "ותקצר נפשו למות". (אגב: מיצאו היכן כתוב בספר זה פסוק דומה לזה? דפדפו ב- 6 הפרקים האחרונים שלמדתם).

תלמיד: מצאתי! פרק י פסוק טז: "ותקצר נפשו בעמל ישראל".

המחנך: נכון מאד. שמשון קצרה נפשו למות. הוא ראה כי כבר לא יוכל להינצל ולמה לו עוד להתעסק פה עם האשה והפלישתים, אם ה' לא חפץ להוציאו מפה.

תלמיד: איך זה שכל גבורתו היתה בשערותיו?

המחנך: שאלה טובה שאלת. יתכן מאד ששמשון קיווה שגם אם יגזזו את שערות ראשו נגד רצונו, לא יעזבוהו כוחותיו הבלתי טבעיים שאלקים נתן לו, כי אין גבורתו בשערותיו. אבל בכל זאת כוחותיו עזבוהו, מפני שה' לא חפץ עתה בגבורתו. אחר כך עוד חזרו כוחותיו לשעה אחת בזמן שהפיל את הבית.

גזיזת השערות היתה יותר סימן חיצוני מפנימי.

העיקר שרציתי לומר לכם הוא, כי שמשון לא מסר את סודו מפני חולשה סתם וכניעה לדלילה, אלא מתוך שראה שאין יותר תועלת בו. לעם ישראל כבר יש איש גדול, המקובל מאד עליהם, הוא עלי, שהיה מן הגדולים ביותר בעם ישראל ואם הוא ישוב לישראל ימסרוהו לפלישתים, דלילה גם היא איננה יכולה להגן עליו, כי הפלישתים יכריחוה להיכנע, לכן החליט לוותר ויעשה ה' אתו הטוב בעיניו. וכן היה.

נושא אחרון בפרשת שמשון – שמחת הפלישתים

המחנך: כל מנצח שמח בניצחונו, ילדים ומבוגרים. כמובן שהפלישתים שמחו שניצחו את שמשון. אבל קראו נא בעיון וראו על מה במיוחד שמחו. שימו לב לפסוקים כג-כד.

הערה: כאשר ספר שופטים נלמד בכיתה נמוכה יתכן כי יהיה קשה להשיג הבנה מתאימה לנושא זה. המחנך ישקול בדעתו האם יוכל אגב תיאור שמחת פלישתים בניצחונם על שמשון, ליתן לתלמידים מושג על השמחה המיוחדת ששמחו הגויים כאשר הצליחו להתגבר על היהודים. שמחה זו מתוארת בכמה מקומות בפרקי תהילים. ידועה היא השמחה של הרומאים בהתגברם על יהודה. מקור שמחה זו הוא בפחד המיוחד של הגויים מפני ישראל, המרגישים ואף רואים בחוש כי הם נלחמים לא בכוח ידם בלבד, אלא בכוחות נסתרים, בכוח ה' העומד מאחוריהם. היהודי בכלל הוא לאומות העולם מין כוח נסתר. עד היום מאמינים גויים רבים שלעם ישראל ישנם ארגוני סתר שעל ידם הם שולטים בעולם. מקור הזיהו זה בהכרתם הכללית במהות המיוחדת של עם ישראל. שמשון בכל מהותו היה כוח נסתר כזה. עתה הכניעוהו. הם אינם יכולים לתאר לעצמם שהניצחון הוא בדרך הטבע. הם רואים בזה מעשה פלא של דגון אלילם ובבית דגון הם עושים חג גדול, זהו חג בעל אופי רוחני לפי מושגי הפלישתים.

מכאן יעבור המחנך למצבו של שמשון. אין הנביא מתאר לנו מה היה בליבו של שמשון לאחר כישלונו. אולם, אנו יכולים לדעת זאת מתוך תפילתו האחרונה, שהיתה בודאי תוכן תפילותיו במשך כל ימי מאסרו. יש להסב את תשומת לב התלמידים להתעמק בתפילת שמשון הקצרה, שבה נזכר שם ה' ארבע פעמים בצורות שונות לפי דרכי ההשגחה השונות: שם מידת הרחמים פעמיים, שם מידת אדנות מצורף לשם מידת הרחמים הנקרא בשם מידת הדין. שמשון רואה זכות לעצמו בכל דרכי ההנהגה של ה'.

אין הוא מבקש נקמה בעד כל מה שעשו לו. הוא מקבל באהבה את יסוריו, כדי לכפר על עצמו. אבל הוא יודע כי נענש כצדיק באופן חמור ומחיר אחת משתי עיניו הוא מבקש מידי ה'. וה' נותן לו נקמה גדולה מאד, כי לו לבדו גלוי כמה זהיר היה שמשון בכל דרכו הקשה, שהלך בה לטובת ישראל. הוריו כבר אינם בחיים במותו, אבל משפחתו יודעת להוקיר את האדם הקדוש שהיה בתוכם והם עולים לחפש את גופתו. הפלישתים אינם מפריעים להם, כי

פחד שמשון גדול עליהם גם במותו. רק המשפחה משתתפת בקבורתו ולא העם הפוחד לחלק כבוד לאיש שהרבה חללי פלישתים פן יתנקמו בהם, הדבר שמשון ביקש למנוע כל ימי חייו. המחנך ידאג שבסיום הפרשה הגדולה הזו תהיה הכיתה מלאה צער על הצדיק שאבד. יש להטיל על הילדים לכתוב חיבור מתוך מגמה זו, להרחיק מלבם כל מחשבות זלזול בשמשון.

פרקים יז-יח פסל מיכה

נושא ראשון: ענינים פרטיים לאחר התיאורים הכלליים

המחנך: נחזור על דבר שכבר למדנוהו בחלקו כמה פעמים. מאורעות של כמה שנים מתוארים בספר שופטים? האם אתם זוכרים את סיכום השנים הכולל שלמדנו באחרונה?

תלמיד: עד ימי יפתח היה 300 שנה.

המחנך: נכון, ומאז כמה שנים עברו?

עיינו יפה בספר וראו היכן נזכרו מספרי שנים לאחר מה שנאמר על שלש מאות השנה. ראשית כל, נא למצוא את הפרק ואת הפסוק שכתוב בו על 300 השנה?

תלמיד: על 300 השנה כתוב בפרק יא פסוק כו.

המחנך: נכון והיכן כתובים עוד תאריכים. מצאו אותם ואכתוב על הלוח.

תלמידים מוצאים:

בפרק יב ז כתוב: יפתח שפט את ישראל	6 שנים
בפרק יב ט כתוב: אבצן שפט את ישראל	7 שנים
בפרק יב יא כתוב: אילון שפט את ישראל	10 שנים
בפרק יב יד כתוב: עבדון שפט את ישראל	8 שנים
שמשון שפט את ישראל	20 שנים

—
ס"ה 51 שנים

אם כן, מקיף ספר שופטים כ- 350 שנה. (תמיד יש לקחת בחשבון ששנה אחת נמנית לשנים, כל שופט מת באמצע השנה והקטע של השנה שחי בה נמנית לו כשנה והקטע השני לבא אחריו. זה הוא מה שנקרא בשם "שנים מקוטעות").